

Злочини та адміністративні правопорушення у сфері корупції. Адміністративна та кримінальна відповідальність.

Корупція — це комплексне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень: кримінальних, адміністративних, дисциплінарних. Таке твердження є правильним, корупцію справді необхідно розглядати на основі комплексного підходу, для цього простіше було б, на нашу думку, констатувати, що вона є явищем публічної сфери (така констатація допомагає об'єднати всі сфери прояву корупції).

Навіть стосовно походження самого терміна серед науковців відсутня єдність. Одні вчені вважають, що термін «корупція» походить від латинського *corruptio* і означає «підкуп, продажність громадських та політичних діячів, посадових осіб». Інші — що цей термін є результатом поєднання латинських слів «*correi*» — обов'язкова причетність декількох представників однієї із сторін до однієї справи, та «*rupture*» — порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати. Разом вони утворили самостійний термін — *corrupture*, що означає участь у діяльності кількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у «псуванні», «руйнуванні», «пошкодженні» нормального розвитку судового процесу чи процесу керування справами суспільства.

Отже, **корупція** — це використання особами, зазначеними у частині першій ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою:

- одержання неправомірної вигоди,
- прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб.

Корупцією також визнається:

- обіцянка (пропозиція) чи надання неправомірної вигоди особам, зазначеним у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»,
- здійснення на вимогу осіб, зазначених у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», обіцянки (пропозиції) чи надання неправомірної вигоди іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити зазначених осіб до протиправного використання наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Поняття «**корупція**» та «**корупційне правопорушення**» є ключовими категоріями антикорупційного законодавства. Поняття «корупційне правопорушення» передбачає посилення на ознаки корупції.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційним правопорушенням визнається діяння, що містить ознаки корупції, вчинене певним суб'єктом — особою, зазначеною у ст. 3 Закону; за його вчинення законом передбачена юридична відповідальність (кримінальна, дисциплінарна та/або цивільно-правова).

Існування корупції неможливе без предмету корупційних дій — «**неправомірної вигоди**», отримання якої може бути метою корупції, безпосередньо предметом отримання чи надання, обіцянки чи пропозиції тощо.

Отже, під неправомірною вигодою необхідно розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав (частини 1 статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Під **обіцянкою** слід розуміти взяте особою на себе зобов'язання надати (передати) неправомірну вигоду.

Пропозиція — це повідомлення про наявність можливості і наміру (бажання) надати особі неправомірну вигоду; така пропозиція має бути зрозумілою, недвозначною і містити усі істотні умови. Згідно з приміткою до ст. 354 Кримінального кодексу України під пропозицією слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою — висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

Надання ж означає передавання неправомірної вигоди іншій певній особі у будь-який спосіб. Неправомірну вигоду може бути обіцяно, запропоновано, надано і прийнято як особисто, так і через посередників — останнє для визнання таких діянь корупцією значення не має.

Правопорушення — це винне протиправне діяння дієздатної особи, за яке настає юридична відповідальність.

З викладеного випливає, що діяння визнається корупційним, якщо воно: 1) містить ознаки корупції; 2) вчинене певним суб'єктом — особою, зазначеною у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»; 3) за нього законом встановлена юридична відповідальність: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна або цивільно-правова.

Ознаки корупційного правопорушення

Перша — це вчинення активних дій або бездіяльність із корисливими цілями, а саме отримання неправомірної вигоди як майнового так і немайнового характеру, тобто «обов'язкова наявність корисливої мети, що спрямована на досягнення матеріальної або іншої вигоди». Підкреслимо той факт, що така вигода (як матеріальна, так і нематеріальна) отримується суб'єктом незаконно за правопорушення, пов'язані з корупцією.

У той же час особиста зацікавленість, як мотив зловживання посадовими повноваженнями, може виражатись у прагненні отримати вигоду немайнового характеру або ж взаємну послугу, заручитися підтримкою у вирішенні будь-якого питання.

Другою ознакою є те, що дії або бездіяльність суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення здійснюються шляхом недотримання вимог нормативно-правових актів, у яких окреслено коло прав та обов'язків особи на тій чи іншій посаді. Факт корупції в діяльності суб'єкта відповідальності за такі порушення матиме місце, якщо відповідний посаовець свідомо не дотримується правил виконання своїх повноважень, беручи не себе ризики відповідальності у

випадку виявлення цих правопорушень. При цьому характерною ознакою такого діяння (або бездіяльності) є те, що воно вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом блага, всупереч інтересам служби й обсягу прав, своєї компетенції та повноважень.

Наступною ознакою є факт діяння, пов'язаного з використанням службових повноважень і відповідних можливостей, що не стосується виконання особою своїх посадових обов'язків, а безпосередньо пов'язано з фактом зловживання ними.

Ще одна ознака корупційного правопорушення полягає в його суб'єктивній стороні — у прямому умислі. Дія або бездіяльність посадової особи спрямована на отримання певних благ, учинена умисно. При цьому посадовець, який вчинив це правопорушення, усвідомлював протиправний характер своїх діянь. Дії такої особи вчиняються за домовленістю або згодою сторін.

Правопорушення, пов'язане з корупцією, визначено як діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене суб'єктом відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність.

Отже, пов'язаним з корупцією правопорушенням є діяння:

- 1) яке не містить ознак корупції;
- 2) яке порушує вимоги, заборони та обмеження, встановлені Законом України «Про запобігання корупції»;
- 3) яке вчинене певним суб'єктом — особою, зазначеною у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- 4) за яке законодавством встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність.

При цьому правопорушення, пов'язані з корупцією, можуть бути охарактеризовані як:

- 1) дія (одержання подарунка, розголошення інформації),
- 2) бездіяльність (невжиття заходів щодо протидії корупції, неповідомлення про конфлікт інтересів, невчинення дій, вчинення яких вимагають посадові обов'язки);
- 3) порушення заборон (заборона неправомірного сприяння призначенню на посаду; заборона суміщення основної діяльності з іншими видами оплачуваної діяльності; заборона прямого підпорядкування при роботі близьких осіб).

Перелік корупційних правопорушень, за вчинення яких передбачено кримінальну відповідальність

Відповідно до примітки до статті 45 Кримінального кодексу України корупційними злочинами, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, згідно з цим Кодексом вважаються злочини, передбачені:

статтею 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем);

статтею 262 (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем);

статтею 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

статтею 312 (викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

статтею 313 (викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням);

статтею 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів);

статтею 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження);

статтею 410 (викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем).

Згідно з приміткою до статті 45 Кримінального кодексу України також корупційними злочинами, відповідно до цього Кодексу, вважаються злочини передбачені:

статтею 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійсненню видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням);

статтею 354 (підкуп працівника підприємства, установи чи організації);

статтею 364 (зловживання владою або службовим становищем);

статтею 364-1 (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми);

статтею 365-2 (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги);

статтею 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірно вигоди службовою особою);

статтею 368-2 (незаконне збагачення);

статтею 368-3 (підкуп службової особи юридичної особи приватного праві незалежно від організаційно-правової форми);

статтею 368-4 (підкуп особи, яка надає публічні послуги);

статтею 36-9 (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоді службовій особі);

статтею 369-2 (зловживання впливом).

Перелік правопорушень, пов'язаних з корупцією, за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність

Перелік адміністративних корупційних правопорушень та санкцій, які застосовуються за їх вчинення, передбачені главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме статтями: 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1729-1, 1729-2. Відповідно до частини 5 статті 65 Закону особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом. У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням. Згідно із статтею 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених статтями 164-14, 212-15, 212-21 цього Кодексу, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Відповідно до глави 13-А "Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією" Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність передбачена за:

порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4);

порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5);

порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6);

порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7);

незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8);

невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9).

Сектор з питань запобігання
та виявлення корупції